

Michael Morys-Twarowski, *Hoff Bogumił (1829–1994)* [w:] *Przemyski słownik biograficzny*, t. 2, pod red. Lucjana Faca, Tomasza Pudłockiego, Anny Siciak, Przemyśl 2011 s. 28-30

Hoff Bogumił. 6 VI 1829 r. Radom – 26 II 1894 r. Wisła. Etnograf, malarz, pisarz.

Syn Ludwika i Fryderyka z domu Schüeck. Ojciec, pastor ewangelicki niemieckiego pochodzenia, działał na ziemiach polskich od 1824 roku, przysłany tutaj przez Angielskie Towarzystwo Misyjne w Londynie.

Uczył się początkowo w Lublinie, a w latach 1839–1846 w Krakowie, gdzie mieszkał i uczył się u pastora Otremby. Egzaminy półroczne zdawał w Gimnazjum im. św. Anny. W 1846 r. przeniósł się do Raciborza i został uczniem tamtejszego Gimnazjum Królewskiego, które ukończył w 1849 r. Jako gimnazjalista w pewnej książce znalazł zachwycający opis Tatr. W 1848 r. wyruszył z kolegą Mikułowskim pieszo przez Kraków do Zakopanego. Po zwiedzeniu Tatr, przez Śląsk Cieszyński, wrócił do Raciborza.

Po ukończeniu gimnazjum w 1849 r. został administratorem majątków spadkobierców księcia Feliksa Lichnowsky'ego w ordynacji Krzyżanowice pod Raciborzem. Następnie był administratorem majątków ziemskich w Komornym Grodzie i w Pradze, gdzie ukończył studia agronomiczne na miejscowej politechnice. W latach 1852–1853 administrował dobrami swojego ojca w Dąbiu pod Krakowem. Po śmierci ojca i sprzedaży majątku, Hoff wydzierżawił majątek w Myślenicach. Następnie znowu przeniósł się do Czech, gdzie objął w zarząd dobra hr. Chotka. W 1863 r., po wybuchu powstania styczniowego, wyjechał do Królestwa Polskiego i został nawet ranny w jednej z bitew.

Od 1865 r. mieszkał na terenie Wielkiego Księstwa Poznańskiego. Dotąd zbierał materiały etnograficzne dorywczo, teraz mógł przystąpić do systematycznej pracy. Od 1867 r. współpracował z Oskarem Kolbergiem. Materiały folklorystyczne zebrane przez Hoffa i malowane przez niego akwarele znalazły się w *Ludzie*, monumentalnej serii Kolberga. W 1869 r. przez krótki czas przebywał w Krakowie, gdzie praktykował fotografię pod okiem Walerego Rzewuskiego.

W tym samym roku zaangażował się w działalność poznańskiego Towarzystwa Młodych Przemysłowców. Był jednym z organizatorów polskiego teatru amatorskiego w Poznaniu, planował utworzenie szkoły muzycznej i stałej polskiej opery. Wskrzesał w Poznaniu dawny zwyczaj puszczenia wianków w wigilię św. Jana (23 VI). W tym czasie wydał podręcznik *Nauka rachunkowości gospodarczej* (Toruń 1869).

We wrześniu 1870 r. musiał opuścić Poznań, zostawiając tam żonę i pięcioletniego syna Bogdana. Zamieszkał w Cieszynie, gdzie został pomocnikiem fotografa (zapewne Henryka Jandaurka lub Ryszarda Jastrzembskiego). Nawiązał tam współpracę z polską Czytelnią Ludową w Cieszynie; jej sekcja amatorska wystawiła kilka razy sztukę Hoffa *Jewka* (prapremiera 18 II 1872). W czasie pobytu w Cieszynie otrzymał zaproszenia do zbierania materiałów etnograficznych w Wiśle i Ligotce Kameralnej (obecnie na Zaolziu).

W marcu 1872 r. przeniósł się z Cieszyna do Przemysła. Znalazł tam pracę jako księgowy w kolejnictwie; ściągnął też z Poznania żonę i syna. Zapisał się do miejscowego Towarzystwa Muzycznego. 4 VI 1873 r. w pierwszą rocznicę śmierci Stanisława Mo-

niuszki zorganizował koncert, z którego dochód został przeznaczony na wsparcie rodziny słynnego kompozytora. Hoff bezskutecznie namawiał Oskara Kolberga do przyjęcia posady „dyrektora muzyki i śpiewu” w Przemyślu. Po dwuletnim pobycie opuścił miasto.

W latach 1874–1877 był administratorem spółki „Kopaliny Tatrzańskie”. W 1877 r. krótko przebywał w Krakowie, później został urzędnikiem Drogi Żelaznej Warszawa–Terespol w Warszawie. Od 1879 r. śpiewał w chórze pod dyrekcją kompozytora Adama Münchheimera. W czasie pobytu w Warszawie zorganizował benefis ku czci Oskara Kolberga (6 i 14 V 1881), z którego dochód pozwolił sfinansować słynnemu folklorystyce wydanie dwóch kolejnych tomów *Pokucia*.

W 1882 r. w czasie wakacji zwiedził źródła Wisły; jej pokłosem był tekst *Wycieczki do źródeł Wisły* („Tygodnik Ilustrowany”, 1885, nr 124). Od tego czasu wracał do Wisły (miejsowości) rok w rok na wakacje. W 1885 r. kupił tam od rodzin Chmielów i Pilchów grunt, na którym do 1892 r. wybudował dwa domki. W 1888 r. ukazała się książka Hoffa *Początki Wisły i wiślanie*, mająca być pierwszą częścią cyklu prac pt. *Lud cieszyński, jego właściwości i siedziby*. Została dobrze przyjęta przez recenzentów i czytelników. Chciał w podobny sposób opracować cały Śląsk Cieszyński. Wiosną 1893 r. z apelem o pomoc w zbieraniu materiałów etnograficznych wystąpił na łamach polskich czasopism wydawanych na tym terenie – „Gwiazdki Cieszyńskiej”, „Przeglądu Politycznego” i „Miesięcznika Pedagogicznego”. Prace przebiegały szybko, bo w ciągu niecałego roku opracował monografie etnograficzne Istebnej

i Brennej, które jednak nie zachowały się. W 1893 r. napisał jeszcze opowiadanie *Hala Juraszków* (w: *Upominek*, Kraków-Petersburg 1893, s. 244–245) oraz przygotował do druku książkę *Imko zwany Wiselka. Powieść na tle podania ludowego o pierwszych osadnikach u początku Wisły* (Cieszyn 1894).

Zmarł 26 II 1894 r. na zapalenie płuc w swoim domu „Bożydar II” (nr 510) w Wiśle. Został pochowany na miejscowym cmentarzu ewangelickim.

Z małżeństwa z Jadwigą z Mellenthinów (zm. 27 X 1901) miał syna Bogdana (1865-1932), nauczyciela i malarza.

Źródła i opracowania

Źródła: „Gwiazdka Cieszyńska” 1894 nr 9, ibidem, 1901 nr 44; „Przegląd Polityczny” 1894 nr 5; „Przyjaciół Ludu” 1894 nr 5.

Opracowania: F. German, *Bogumił Hoff jako etnograf i folklorysta* [w:] *Z zagadnień folkloru muzycznego na Śląsku Cieszyńskim*, red. J. Kubik, Katowice 1977, s. 101–122; J. Golec, S. Bojda, *Słownik biograficzny ziemi cieszyńskiej*, t. 1, Cieszyn 1993, s. 127; W. Iwanek, *Słownik artystów na Śląsku Cieszyńskim*, Bytom 1967, s. 50; K. W. Neumann, *Hoff Bogumił* [w:] *Ostschlesische Porträts. Biographisch-bibliographisches Lexikon von Österreichisch-Ostschlesien*, t. 2, Berlin 1996, s. 204–205; B. Orszulik, *Polskie życie teatralne na Śląsku Cieszyńskim i pograniczu morawskim w latach 1852–1918*, cz. 1, Wrocław 1980, s. 208, 210; J. Reychmann, *Hoff Bogumił* [w:] *Polski słownik biograficzny*, t. 9, Wrocław-Warszawa-Kraków 1960–1961, s. 563–564; B. Snoch, *Górnośląski Leksykon Biograficzny*, wyd. 2, Katowice 2004, s. 118–119; J. Spyra, *Wiśla. Dzieje beskidzkiej wsi do 1918 roku*, Wiśla 2007, s. 197–199.